

TOM LIV/LV 2006/7
Streszczenia artykułów

Janusz BIEN

CZASOWNIK ZWROTNY A EKONOMIA JĘZYKOWA

Streszczenie

Głównym celem powyższego artykułu jest sprawdzenie na konkretnym typie czasowników niektórych cech typologicznych języków, przyjętych przez tradycję językoznawczą za wartości uniwersalne. Konkretny przedmiot rozważań stanowią czasowniki zwrotne bierne i nijakie w trzech wybranych językach, dwóch językach romańskich (francuskim i hiszpańskim) oraz w języku polskim. Na korpusie zdań z powyższymi typami czasowników, autor sprawdza dwie cechy typologiczne : tendencję do ekonomii (redundancji) leksykalnej oraz tendencję do ekonomii (redundancji) składniowej języków. Rezultaty, do których dochodzi nieco różnią się od tych, jakie postulują lingwiści, ale są kolejnym dowodem na to, że wartości takie jak ekonomia/redundancja leksykalna lub składniowa są wartościami uniwersalnymi, gdyż dają się zweryfikować nie tylko na całości zasobu leksykalnego języków, ale na konkretnej jego części.

Słowa kluczowe : ekonomia językowa, typologia językowa, czasownik zwrotny
Mots clefs : économie linguistique, typologie linguistique, verbe pronominal
Key words : linguistic economy, linguistic typology, pronominal verb

Pierre LERAT

CZYM JEST OZNACZENIE HANDLOWE ? ETYKIETOWANIE WIN W UNII EUROPEJSKIEJ

Streszczenie

„Metaterminy” (Sánchez Nieto) używane w rozporządzeniu n° 753/2002 Komisji Europejskiej w odniesieniu do oznaczania wina w Europie poddane są analizie w kilku wersjach językowych tegoż tekstu Wspólnoty Europejskiej z 2002r. Z językoznawczego punktu widzenia niektóre mają charakter predykatywny (oznaczenia oznaczające), inne z kolei nie (oznaczenia oznaczone). Oznaczenia oznaczone są terminami w znaczeniu terminologicznym, oznaczenia posiadają argumenty, którymi są pojęcia, jednostki czy określenia oficjalne.

Słowa kluczowe : wskazanie, oznaczenie, termin, wyrażenie wskazujące, opis.
Mots clefs : mention, indication, terme, désignation, dénomination.
Key words : mention, indication, term, description, designation.

Alfons PILORZ

ALICYZMY WĘGIERSKIE

Streszczenie

Zamierzeniem autora jest ukazanie nadspodziewanie dużej grupy galicyzmów (prowizoryczny korpus : 101 jednostek – na bazie słownictwa podstawowego) obok bardzo licznych sławizmów i germanizmów (co zasygnalizowano). Najczęściej galicyzmy te przeszły do węgierskiego przez niemiecki, głównie przez jego odmianę austriacką, co tłumaczy się położeniem geograficznym i historią Węgier.

Słowa kluczowe : zapożyczenia leksykalne, galicyzmy, język węgierski.
Mots clefs : emprunts lexicaux, gallicismes, langue hongroise.
Key words : lexical borrowings, gallicisms, magyar language.

Krzysztof SOBCZYŃSKI, Witold WOŁOWSKI

ZATARCIE ZNACZNIKÓW SUBIEKTYWNOŚCI W DYSKURSIE ORAZ HYBRYDOWOŚĆ RODZAJOWA W LA POCHE PARMENTIER GEORGES'A PERECA

Streszczenie

Sytuując się na pograniczu literaturoznawstwa i językoznawstwa, powyższy artykuł dotyczy dwóch zjawisk : dezindywidualizacji (depersonalizacji) wypowiedzi - to znaczy zatarciem znaczników subiektywności w dyskursie (effacement énonciatif) oraz hybrydowości rodzajowej / gatunkowej (effets de genericité). Jako materiał egzemplifikacyjny służy nam mało znana sztuka teatralna, La Poche Parmentier, napisana w latach siedemdziesiątych XX-go wieku przez Georges'a Pereca, pisarza odznaczającego się skłonnością do eksperymentowania z literaturą i jej konwencjami. Zanik subiektywnego i zaangażowanego w swą mowę wypowiedacza (postaci-lokutora) osiągnięty zostaje poprzez : 1 : zwielokrotnienie źródeł wypowiedzi i gatunków mowy (postaci posługują się przepisami kuchennymi, hasłami reklamowymi, danymi z roczników statystycznych, encyklopedii, itp.) ; 2 : powtarzanie pewnych segmentów wypowiedzi i cykliczność wydarzeń sprawiająca wrażenie próżnego rytuału ; 3 : systematyczne odwołania intertekstowe, w których postaci odgrywają role zamiast mówić „za siebie” (collage scen ze sztuk Szekspira, Labiche'a, Ioneski, Sartre'a...). Z genologicznego punktu widzenia La Poche Parmentier jest ciekawym przykładem sztuki teatralnej złożonej z szeregu mikro- i makro-narracji różnego typu (głównie rememoratywnych), które istotnie modyfikują jej konfigurację rodzajową (interferencje trybu dialogowego i narracyjnego).

Słowa kluczowe : dezindywidualizacja wypowiedzi, hybrydowość rodzajowa, interferencje rodzajowe, dramat, narracja, intertekst.

Mots clefs : effacement énonciatif, hybridité générique, interférences génériques, théâtre, narration, intertexte.

Ky words : disindividualisation of speech, generic hybridity, generic interferences, theatre, narration, intertext.

Katarzyna WOŁOWSKA

PARADOKS I FIGURY POKREWNE : KILKA UWAG NA TEMAT KRYTERIUM SEMANTYCZNEGO W KLASYFIKACJACH RETORYCZNYCH

Streszczenie

Tradycyjne klasyfikacje zabiegów retorycznych uwzględniają paradoks jako figurę polegającą na połączeniu przeciwieństw w celu zwrócenia uwagi na głębszy, prawdziwy sens wypowiedzenia, nie opisują jednak metodycznie jego mechanizmów semantycznych. Podobnie rzecz ma się z innymi figurami, z których niektóre (jak antanaklaza, antyteza, przeciwieństwo, kontrast, ironia, oksymoron, paradiastola i paronomazja) są intuicyjnie kojarzone z paradoksem ze względu na pewne podobieństwa, oparte głównie na obecności wyraźnych opozycji na poziomie sensu lub, rzadziej, wyrażenia. Różnią się one jednak znacznie na płaszczyźnie morfologiczno-składniowej, która wydaje się podstawowym punktem odniesienia w klasyfikacjach figur retorycznych, podczas gdy kryterium semantyczne, wykazujące w większości przypadków częściową lub całkowitą identyczność mechanizmów, według których działają te figury, zostaje najczęściej pomijane. Celem niniejszego artykułu

jest prześledzenie funkcjonowania paradoksu i figur mu „pokrewnych” w świetle ich wzajemnych związków semantycznych, co pozwala na wyodrębnienie przy pomocy metodologii językoznawczej nowych kategorii klasyfikacji i może stać się punktem wyjścia do bardziej systematycznej hierarchizacji powszechnie znanych figur retorycznych.

Słowa kluczowe : paradoks, dyskurs, figura retoryczna, semantyka.

Mots clés : paradoxe, discours, figure rhétorique, sémantique.

Key words : paradox, discourse, rhetorical figure, semantics.

Katarzyna WOŁOWSKA

IZOTOPIA POZNANIA W MYŚLACH BLAISE’A PASCALA : UJĘCIE MIKROSEMANTYCZNE I TEKSTOWE

Streszczenie

Choć analizy tematyczne utworów literackich stanowią jedno z najbardziej tradycyjnych podejść do badania treści w tekście, rzadko się zdarza, by korzystały one z metodologii wypracowanej w nurcie semantyki językoznawczej, która pozwala na systematyczne – a nie tylko intuicyjne – prześledzenie analizowanego zjawiska z poziomu treści. Niniejszy artykuł proponuje próbę takiego właśnie podejścia do tekstu literacko-filozoficznego, jakim są Myśli B. Pascala, skupiając się na jednym tylko wątku tematycznym (poznanie) i odwołując się do osiągnięć teoretycznych i metodologicznych wypracowanych w ramach semantyki interpretacyjnej F. Rastiera. Oparta na koncepcie izotopii dyskursywnej (związanej z badaniem sensu na poziomie mikrosemantycznym) analiza mikrostruktury semicznej jednostek leksykalnych aktualizowanych w dyskursie pozwala na odkrycie i metodyczny opis tworzenia się sensu w tekście, z uwzględnieniem nietypowych relacji semantycznych, obecnych zarówno na poziomie leksykalnym (synonimia, antonimia), jak i tekstowym (specyficzne związki między izotopiami). Przeprowadzone w artykule analizy dotyczą tworzenia się izotopii poznania w tekście Pascala oraz jej związków z innymi wątkami tematycznymi (izotopiami), takimi jak niewiedza, szczęście, wiara i miłość.

Słowa kluczowe : izotopia, tekst, sem, dyskurs, poznanie.

Mots clés : isotopie, texte, sème, discours, connaissance.

Key words : isotopy, text, seme, discourse, knowledge.

Hanna KACZMAREK

KORPUS WERBALNY W PODRĘCZNIKACH DO NAUKI JĘZYKA NIEMIECKIEGO A KSZTAŁCENIE KOMPETENCJI JĘZYKOWEJ UCZNIĄ W ASPEKCIE GRAMATYKI WALENCYJNEJ.

Streszczenie

Wobec złożoności procesu nauczania i uczenia się języka obcego dominującą rolę odgrywa nie tyle nauczyciel, co odpowiednio przygotowane podręczniki i materiały dydaktyczne, wypracowane w oparciu o metody glottodydaktyczne, inkorporujące relewantne wyniki badań językoznawczych.

Można więc założyć, że wzrost efektywności procesu dydaktycznego nie jest możliwy bez odpowiednio zestawionego materiału leksykalnego (zasadniczą rolę odgrywają tu czasowniki, jako elementy zdaniotwórcze)

Szczegółowa analiza korpusu werbalnego zawartego w nowoczesnym podręczniku do nauki języka niemieckiego ma wykazać, czy czasowniki występujące w tymże podręczniku, faktycznie zaspokajają potrzeby komunikacyjne uczących się. Ilościowym badaniom nad

korpusem werbalnym towarzyszy także analiza jakościowa tychże leksemów. Jako instrument opisu zastosowano teorię walencji ze szczególnym uwzględnieniem dystrybucji syntaktyczno – morfologicznej, jako że większość błędów popełnianych przez uczniów dotyczy morfo – składni.

Celem badań nie jest ocena analizowanego podręcznika pod względem jego przydatności glottodydaktycznej, lecz wskazanie na konieczność poprzedzenia procesu preparacji podręczników wnikliwymi badaniami nad frekwencyjnością, wartością informacyjną oraz łączliwością wprowadzanych na lekcjach języka obcego leksemów, co umożliwi w konsekwencji uniknięcie przypadkowości doboru materiału leksykalnego.

Słowa kluczowe : walencja czasownika, aktanty obligatoryjne, aktanty fakultatywne, korpus werbalny

Key words : valency of verbs, obligatory actants, facultative actants, verbal corpus.

Mieczysława MATERNIAK

PODEJŚCIE STORYLINE W ASPEKCIE INTEGRACJI KSZTAŁCENIA JĘZYKOWEGO I OGÓLNEGO.

Streszczenie

Podjęcie storyline to koncepcja opracowana pierwotnie na potrzeby kształcenia realizowanego w języku ojczystym. Jest to koncepcja obejmująca edukację całościową, zintegrowaną i ukierunkowaną tematycznie. Dlatego wykorzystanie jej walorów w procesie uczenia się i nauczania języków obcych, a zwłaszcza w przypadku integracji kształcenia językowego i ogólnego, może mieć znaczący wpływ na zwiększenie efektywności tego procesu.

Celem artykułu jest wykazanie skuteczności i atrakcyjności podejścia storyline w procesie integracji kształcenia językowego i ogólnego. W pierwszej części autorka przedstawia argumenty świadczące za koniecznością integracji kształcenia językowego i ogólnego. Następnie prezentowane są zasady pracy zgodne z założeniami podejścia storyline. Kolejny krok to refleksja na temat walorów realizacji modułu storyline w procesie nauczania i uczenia się języka obcego. Ostatnia część artykułu jest prezentacją elementów modułu storyline, łączącego kształcenie językowe i ogólne. Moduł został opracowany na potrzeby procesu uczenia się i nauczania języka niemieckiego jako obcego w ramach realizacji projektu Creative Dialogues (Socrates Comenius 2.1). Autorka artykułu była członkiem grupy partnerskiej realizującej ten projekt. Temat przewodni modułu brzmi: Schlosshotel (hotel w zamku).

Słowa kluczowe : kształcenie językowe, integracja z kształceniem ogólnym, podejście storyline, pytania kluczowe, moduł „Schlosshotel“ (hotel w zamku).

Key words : foreign language learning and teaching, integrating with general education, Storyline Approach, key questions, “Schlosshotel“ (castle hotel) module.

Anna BYSIECKA

RZE)PISYWANIE ŻYCIA NA NOWO – BRICK LANE M. ALI ORAZ PÓŁ ŻYCIA V. S. NAIPAULA

Streszczenie

Celem artykułu jest ukazanie procesu kształtowania się tożsamości bohaterów Brick Lane i

Pół życia w wyniku przemieszczenia kulturowego i interakcji z nowym otoczeniem. Prezentowany artykuł to także próba analizy sposobów kształtowania własnego losu, będącego wynikiem zmieniającego się postrzegania własnej osoby i ucieczki od tożsamości narzuconej. Elementem kluczowym w analizie literackiej powieści jest zastosowanie teorii postkolonialnych, ukazujących jednostkę jako złożoną, dynamiczną i interakcyjną strukturę. Sposób, w jaki bohaterowie na nowo tworzą swoje życie na innym miejscu, odzwierciedla ich relacje z otoczeniem. Bohaterowie przepisują swoje losy dosłownie i w przenośni: albo dostosowując je do wymogów własnej kultury i tradycji, albo ukazując się innym takimi, jakimi chcą ich widzieć. Żyjąc na granicy dwóch światów – Zachodniego i Wschodniego bohaterowie muszą odnaleźć własne miejsce, które pozwoli im na zachowanie autonomii, przejęcie kontroli nad własnym losem i stworzenie własnej wyjątkowej tożsamości.

Słowa kluczowe: postkolonializm, fragmentaryczne tożsamości, hybrydy, przemieszczenie kulturowe, V. S. Naipaul, M. Ali.

Key words: post-colonialism, fragmented identities, hybrids, cultural transplantation, V. S. Naipaul, M. Ali.

Barbara KLONOWSKA

NIE TYLKO WEDŁUG ZEGARA : CZAS POWIEŚCIOWY W PROZIE SALMANA RUSHDIEGO

Streszczenie

Artykuł analizuje strukturę czasową świata przedstawionego powieściach Salmana Rushdiego z uwzględnieniem konwencji ją kształtujących ; są to przede wszystkim takie formy jak mit, baśń i konwencja powieści realistycznej. W prozie tej zatem następuje zmieszanie konwencji, zdawałoby się, przeciwstawnych. Taka strategia jest jednym z wyróżników gatunkowych prozy określanej mianem „realizmu magicznego”, którego powieści Rushdiego są dobrym przykładem. Struktura czasowa powieści Rushdiego i, szerzej, magicznego realizmu, wykazuje interesujące zbieżności zarówno z intuicyjnym doświadczeniem czasu, jak i jego koncepcjami przedstawianymi przez współczesną fizykę ; stąd jej, paradoksalnie, realistyczny raczej niż „magiczny” charakter.

Słowa kluczowe : czas powieściowy, realizm magiczny, mit, baśń, realizm.
Key words : fictional time, magic realism, myth, fairy tale, realism.

Zofia KOLBUSZEWSKA

UPROWADZENIE DZIECKA JAKO PALIMPSEST DYSKURSÓW W POWIEŚCI TONI CADE BAMBARY THOSE BONES ARE NOT MY CHILD

Streszczenie

Artykuł omawia wydaną pośmiertnie powieść współczesnej pisarki afroamerykańskiej Toni Cade Bambarę *Those Bones Are Not My Child*, będącej reakcją na serię porwań i morderstw czarnoskórych dzieci w Atlancie w latach 1979-1981. Wymykającą się jasnym klasyfikacjom gatunkowym powieść Bambarę sytuuje się w tradycji prozy gotyckiej oraz charakterystycznej dla postmodernizmu „metafikcji historiograficznej”. Gotycyzm pozwala na przedstawienie historycznej traumy rasizmu i rasistowskiej przemocy. W powieści Bambarę niewyjaśnione porwania dzieci, podlegające różnym interpretacjom, ocenom i innym zabiegom znaczeniowoczym, stają się miejscem przecięcia kilku wykluczających się wzajemnie dyskursów, które odzwierciedlają konflikty rasowe i klasowe w społeczeństwie amerykańskim. Drugoosobowa narracja w opowieści ramowej wskazuje na wielość możliwych odniesień zaimka „ty”. Bambara odrzuca w ten sposób spójny podmiot

reprezentowany przez oficjalny dyskurs białych władz oraz czarnej klasy średniej Atlanty, zastępując go płynną, zmienną i podlegającą emocjom podmiotowością zbiorową, która obejmuje zamordowane dzieci, ich matki, całą pozbawioną przywilejów społeczność afroamerykańską, jak również autorkę i czytelnika.

Słowa kluczowe : uprowadzenie dziecka, rasizm, gotycyzm, drugoosobowa narracja, metafikcja historiograficzna, podmiotowość dziecka.
Key words : child abduction, racism, the Gothic, second-person narration, historiographic metafiction, subjectivity of child.

Grzegorz MAZIARCZYK

ADRESAT NARRACJI JAKO GŁÓWNY BOHATER

Streszczenie

Adresat narracji, któremu zwykle przypisywana jest marginalna pozycja w strukturze danego utworu, może w pewnych przypadkach stać się protagonistą (tzn. głównym bohaterem) tekstu, w którym się pojawia. Do tego typu sytuacji dochodzi w omawianych w powyższym artykule przykładach tekstów wieloosobowych i drugoosobowych zaczerpniętych ze współczesnej literatury anglojęzycznej. Wykorzystują one narrację wielo- i drugoosobową w sposób, który jednoznacznie sygnalizuje funkcję alokucyjną zaimka drugoosobowego. Pojawienie się w narracji poleceń lub pytań skierowanych do „ty” czy też ujawnienie się „ja” narratora świadczy o tym, iż funkcje adresata narracji i protagonisty zostają przypisane tej samej postaci. Poprzez szczegółowe opisy przeżyć, refleksji i emocji protagonisty-adresata narracji tekst sytuuje go jako postać o określonej tożsamości na poziomie świata przedstawionego. Ta ekstremalna konkretyzacja utrudnia, a czasem wręcz uniemożliwia identyfikację czytelnika z „ty” przywoływanym w danym utworze.

Słowa kluczowe : adresat narracji, protagonista, narracja wieloosobowa, narracja drugoosobowa.

Key words : narratee, protagonist, multipersoned narrative, secondo-person narrative.

Urszula

NIEWIADOMSKA-FLIS

WPŁYW DAMY AMERYKAŃSKIEGO POŁUDNIA NA PODSTAWIE TWÓRCZOŚCI ELLEN GLASGOW I WALKERA PERCY’EGO.

Streszczenie

Celem artykułu jest ukazanie wpływu jaki miała wywierać kobieta amerykańskiego Południa na najbliższe otoczenie. Ramy czasowe powieści Ellen Glasgow i Walkera Percy’ego, lata 1850-1980, w bardzo obszerny sposób obrazują zmiany zachodzące w postrzeganiu mitycznego kobiecego wpływu na dżentelmenów, rodzinę i społeczeństwo. Mit Południa, aprobowany przez patriarchów, dokładnie określał istotę tegoż wpływu. Jako przedwojenny ideał, dama amerykańskiego Południa miała inspirować, jak i delikatnie koregować nawyki patriarchów. Tak było w teorii, jednakże często realizacja idealistycznych postulatów rozbiegała się z założeniami mitu. W praktyce dżentelmeni byli już mniej chętni aby damy krępowały ich męską naturę. Niezależnie od epoki, kobiecy wpływ był rozumiany jako pozytywny lub negatywny, w zależności od przydatności w patriarchalnej ideologii.

Ciekawym wydaje się fakt iż podział na kobiecy wpływ jako inspirację lub przeszkodę tak zakorzenił się w świadomości Południowców, że w drugiej połowie dwudziestego wieku kobiety nadal inspirują lub utrudniają dżentelmenom rozwój osobowościowy. Jednakże należy dodać, że wpływ kobiety Południa nie ograniczał się jedynie do mężów; damy również rozporządzały losem swoich córek. Matki często reprodukowały schematy patriarchalne, czyniąc to utrudniały wyzwolenie kobiet z kajdan patriarchy.

Słowa kluczowe : świat arystokracji amerykańskiego Południa, literatura amerykańskiego Południa, mit kobiety Południa , powieści Ellen Glasgow, powieści Walkera Percy'ego.
Key words : the world of Southern aristocracy, literature of the American South, the myth of a Southern lady, Ellen Glasgow's novels, Walker Percy's novels.

Magdalena ZAPĘDOWSKA

RELACJE MIĘDZY JĘZYKIEM A MIEJSCEM I TYM, CO RZECZYWISTE, W PISMACH NOAHA WEBSTERA I EDWARDA HITCHCOCKA

Streszczenie

Artykuł omawia relację między językiem a miejscem w pismach dwóch intelektualistów mieszkających w Amherst (Massachusetts) w I połowie XIX wieku : Noaha Webstera, autora monumentalnego słownika języka angloamerykańskiego, oraz Edwarda Hitchcocka, geologa, teologa i wykładowcy Amherst College. Wpływ na poglądy Webstera na język miały, z jednej strony, jego poglądy religijne, a z drugiej – fascynacja rolnictwem i uprawa roli, którą można ujmować jako Heideggerowskie „zamieszkiwanie w świecie”, zakorzenienie w rzeczywistości przez dotyk, który według Merleau-Ponty'ego pozwala na intymny, niehierarchizowany kontakt ze światem. Także w języku Webster poszukuje materialnego konkretnego, zapowiadając poglądy Emersona i Whitmana. W pracach Hitchcocka uderza różnica między perspektywą geologa i topografa. Jako geolog, Hitchcock unika wartościującego dystansu, zachowując, także na poziomie doświadczenia cielesnego, kontakt z ziemią, której historię bada ; jako topograf – ocenia estetyczne zalety i wady krajobrazów. Jednym z projektów Hitchcocka, znów przywodzącym na myśl Whitmana, było nadawanie nowych nazw gór i rzekom Massachusetts, aby uczynić je atrakcyjnymi dla poetów.

Słowa kluczowe : Webster, Hitchcock, Amherst, język, rzeczywiste.
Key words : Webster, Hitchcock, Amherst, language, the Real.